INNLEGG VED KULTURMØNSTRINGEN I ROVANIEMI 28.02-02.03.97
v/ leder i foreningen "Skoltene i Norge" Mikit Ivanowitz

TEMAER/ OVERSKRIFTER I INNLEGGET.

- Først vil jeg fortelle litt om meg selv for at dere skal kjenne litt til min bakgrunn.
- Utviklingstrekk og samepolitikk i moderne tid
- Kort historisk tilbakeblikk
- Skoltenes tidligere landarealer og rettigheter
- De historiske betegnelsene på skoltene
- "Skoltenes særegne kultursymboler".
- Teorier og funn
- Stigmatisering, assimilering og den samiske bevegelsen
- Dikotomisering, symbolbruk og diskriminering
- Næringsutøvelse- og utvikling
- Skoltenes rettighetstap er historiske fakta
- Samerettsutvalgets utredning

Min beskrivelse bygger på egne erfaringer fra slutten av førtitallet til nåværende situasjon for Neiden skoltene og flere års kultur- og historiestudier.

LITT BAKGRUNN OM MEG SELV.

Undertegnede ble født i Skoltebyen på begynnelsen av 1940-tallet, vokste opp og var bosatt i området frem til 1960. Da jeg som 16-17 åring skulle velge studie eller arbeid ble det flytting fra hjemmet. På den tiden måtte ungdommen reise tidlig fra hjemmet, enten for å skaffe seg et levebrød eller for å studere. For egen del ble det en kortvarig studie og deretter arbeidslivet. Senere som godt voksen ble det to etapper med studier. Først ingeniør utdannelse, og noen år senere en kultur-fagstudie ved Høgskolen i Alta.

Som skolter flest hadde jeg i min ungdomstid et noe anstrengt forhold til egen kulturbakgrunn, på grunn av lokal stigmatisering. Men etter en modningsprosess forandret denne holdningen seg gradvis. En bevisstgjøringsprosess førte til at undertegnede etterhvert fikk en sterk identitetsfølelse til egen kulturbakgrunn.

Egne livserfaringer fra Skoltebyen har gitt meg en spesiell kunnskap om skoltenes livssituasjon fra etterkrigstiden i Neiden. Undertegnede har gjennom egne erfaringer kunnskap om den diskriminering og de konflikter som skoltene ble utsatt for i perioder.

Hensikten med kulturfagstudiet var å få en bedre kunnskap om kultur og kulturforståelse, samt å skrive om Neidenskoltenes kulturelle- og historiske skjebne fra grensesettingen i 1826 og frem til dagens situasjon. Kulturfagstudiet ved Høgskolen omfattet blant annet studie i Nordkalottens historie og kultur, der de politiske og økonomiske aspekter var viktige elementer som kastet lys over kampen om det ressursrike landområdet på Kola og dagens Sør-Varanger. Videre belyste studiet innvandrings- og grenseproblematikk, samt ulike nasjonale strømninger med rasistiske tilsnitt som feide over Europa og Norden fra midten av 1800-tallet og utover, og de konsekvenser dette påførte minoriteter og urbefolkninger i området.

Undertegnede har i en årrekke lagt merke til at en hel rekke instanser, særlig fra samisk hold har vært med på å usynliggjøre skoltekulturen.
Denne usynliggjøringen av skoltene har skapt stor forvirring, ikke bare blant nordmenn, men også blant mange skolter som ikke tidligere har hatt noe forhold til egen kultur.

Sametinget har blitt gjort oppmerksom på denne usynliggjøringen, og har delvis innrømmet dette ved å si at "skoltene er blitt behandlet stemoderlig". I forbindelse med fredningen av Skoltebyen har de også satt skoltekulturen på dagsorden.

Flere forskere som har beskrevet skoltenes historiske rettigheter til området, skriver at skoltene hadde særrettigheter til naturressursene i området. Dokumenter fra grenseforhandlingene mellom Russland og Sverige/Norge før 1826 viser dette.

UTVIKLINGSTREKK OG SAMEPOLITIKK I MODERNE TID

Skoltene er en liten minoritet i Norge, og har opp gjennom århundrer vært en kasteball som ikke har blitt estimert av hverken nordmenn, kvener eller samer. Jeg vil også trekke frem den tidligere norske samepolitiske fremstillingen av at skoltekulturen er identisk med samekulturen. Denne holdningen er i ferd med å endre seg noe. Derfor vil jeg vise til elementer i skolte kulturen som er forskjellige fra same kulturen.

Neiden sii'daen og skoltene som ble norske etter 1826 har blitt glemt og forsøkt utradert som en folkegruppe av den norske stat. I de senere år har de norske samene ført en tilsvarende linje i årevis, noe som har ført til en usynliggjøring av skoltekulturen i Norge.

Skoltebyen har i mange tiår vært båndlagt av de lokale forvaltningsmyndigheter, noe som har gått utover skoltenes egne etablerings- og utviklingsmuligheter i området. Begrunnelsen har alltid vært at området skulle vernes. Denne verne tanken har ført til at skoltene har blitt fratatt alle muligheter for å kunne skape seg et næringsgrunnlag med tilknytning til egen kultur. Andre grupper i Neiden har blitt tilført rikelig med ressurser og muligheter, for nettopp å bruke skolte kulturen i deres nærings-utvikling. De lokale myndigheter har fortsatt ikke satt skolte kulturen på dagsorden, men Sametinget har endret sin tidligere politikk. I den forbindelse er Samisk kulturminneråd og skolte foreningene inne i en fredningsprosess av Skoltebyen.

Foreningen "Skoltene i Norge" satte en del premisser for denne prosessen, og disse ble akseptert av Sametinget. En av premissene for fredningen oppbygging av et kultur- og museumsanlegg i tilknytning til Skoltebyen. Videre er det enighet om at kultur- og museanlegget skal drives og administreres av skoltene. Dette medfører at det må gis nødvendig opplæring til en del personer som skal være klare til å tiltre sine stillinger når anlegget står ferdig utbygget. Min målsetting er at kultur- og museumsanlegget skal stå ferdig i løpet av år 2000.

Hittil ser det ut som alt går etter planen, men noen problemer har det vært med finansieringen av egen stilling som stipendiat/ museumsaspirant i Tromsø.

Det vanskeligste gjenstår, og det er å få staten til å påta seg det overordnede finansieringsansvar, noe som vi mener er en forutsetning dersom Skoltebyen skal bli fredet. I fredningsforslaget er det beskrevet:

> " Skoltebyen ved Neidenelva er det viktigste kulturvern området for skoltenes historie og for den gjenlevende skolte kulturen i Norge. Dette tilsier en nasjonal vernestatus. Et unikt område både i nasjonalt kulturminne- og kulturvern sammenheng".

KORT HISTORISK TILBAKEBLIKK

Sør-Varanger har i årtusener før nordmenn og kvener kom, kun vært bebodd av skolter. Flere forskere beskriver at bosetningen på Kola og Sør-Varanger har vært befolket av skoltene i minst 3000 år.

Arkeologiske utgravninger fra området viser at skoltene har bodd i Sør-Varanger og på Kola i en uavbrutt linje i flere tusen år. Få steder i verden har en slik kulturell kontinuitet, og det er enestående i seg selv. Skoltebyen har også i dag en stor betydning for Neidenskoltenes identitet, og er fortsatt Neiden skoltenes kjerneområde.

Nyere etno-genetisk forskning foretatt i Nord-Finland på begynnelsen av 60-tallet gir grunnlag for å tro at skoltene har en enda lengere historisk bakgrunn i området. Flere funn i Sør-Varanger med blant annet "Kjelmøyfunnene" dokumenterer den gamle skoltebosetningen i området.

Før 1826 hadde skoltene bruks- og råderetten til alt land og vann med enerett til fiske, jakt, fangst og tømmerhogst.

Skoltene var før et velstående folk, mens de fra grensesettingen og utover gradvis mistet sine verdifulle områder og rettigheter, og at de fra da av gradvis ble fattige.

Skoltene i Norge er i dag et folk som har mistet sitt næringsgrunnlag. Storsamfunnet har til dags dato ikke gjort noe for å gi kulturen en sjanse til å overleve, i motsetning til den vanlige samekulturen. Etter grensesettingen valgte skoltene å bli boende på sommerboplassen (Skoltebyen), fordi elva med laksefisket og fisket ute i Neidenfjorden, samt sankingen ved øyene i Varangerfjorden var deres mest ressursrike område.

Først ved grensesettingen i 1826 ble Neiden sii'daen delt i to, og den norske stat og datidens innvandrere (kvenene) koloniserte området. De tok etterhvert alle skoltenes rettigheter og deres livsgrunnlag.

I begynnelsen av dette århundret hadde Neiden skoltene mistet det meste av sine landområder og rettigheter. Det eneste området de fikk beholde var endel av et område som senere har blitt kalt for fellesjorda (Skoltebyen). Fellesjorda ble i 1903 oppmålt til de 5 skoltefamilier som da bodde i området. Myndighetenes forvaltningspolitikk førte til at de fleste skoltene flyttet fra området.

SKOLTENES TIDLIGERE LANDAREALER OG RETTIGHETER

Før grensesettingen i 1826 hadde skoltene bruks- og råderetten til alt land og vann med enerett til all fiske, jakt, fangst og tømmerhogst i Sør-Varanger, Nord-Finland og på Kola.

Skoltene var opprinnelig en fangst og veidefolk som de fleste urbefolkninger, men den spesielle årssyklussen med flyttinger til faste bebygde boplasser var særegent for skoltekulturen.

Neiden skoltenes sommerboplass var som tidligere nevnt i Skoltebyen, og fisket i Neidenelva var en av bærebjelkene og selve livsnerven for skoltene.

Til sommerboplassen flyttet de tidlig på våren; blant annet for å fiske laks i Skoltefossen. Kastenotfisket i Skoltefossen var sannsynligvis en av de viktigste årsaker til at sommerboplassen ble lagt til Skoltebyen.

Skoltene drev tidlig handel med russiske og andre sjøfarende kjøpmenn i flere århundrer før området ble norsk territorium. Man kan faktisk si at skoltene var de første som innførte markedsøkonomi til Finnmark.

Grensesettingen i 1826 og den etterfølgende innvandringen av finner førte til at skoltene gradvis ble fratatt alle rettigheter, og de mistet derfor det meste av sitt livsgrunnlag.

Et skifte i rettstenkningen på slutten av 1700-tallet innebar at beskyttelse av eksklusiv rett på basis av alders tids bruk ble avløst av sikring av bygdelagets behov, der formel lik rett til alle innen et bygdelag ble knesatt som prinsipp.

DEN HISTORISKE BETEGNELSENE PÅ SKOLTENE

Som lokal skolte historiker vil jeg gjøre dere oppmerksomme på at begrepene østsame eller skoltesame som brukes i Norge er av nyere dato, og at betegnelsene først er blitt tatt i bruk etter den samiske bevegelsen fra begynnelsen av 1960-tallet i Norge.

Navnet "skolt" har lang tradisjon, og det har vært et begrep i en historisk sammenheng. Skoltene har allerede fra tidlig på 1800-tallet blitt kalt for "skolter".

Periodevis har begrepet hatt et negativt stigma. Så langt tilbake som jeg kan erindre ble skoltene som var bosatt i Skoltebyen alltid kalt for skolter.

Fra like etter 2. verdenskrig og utover hadde vår familie hyppige besøk av skoltene fra Sevettijärvi[1]. De ble også kalt for skolter, både av oss og av befolkningen forøvrig i Neiden.

En hel rekke forfattere og forskere som før "den samiske bevegelsen" skrev om skoltene, brukte alltid bare betegnelsen "skolt".

"Skoltefossen", "Skoltemælen" og "Skoltebyen" er tydelige symboler som viser at ordet "skolt" i århundrer har vært et begrep i Neiden. Det finnes ikke et historisk sted i Neiden med henvisning til skolte kulturen, der ordet same eller østsame forekommer.

Men i eldre dansk-norske kilder blir skoltene omtalt med flere betegnelser som "russefinner", "skogslapper", "grensefinner" eller "østhavsfinner".

Begrepet "østsame" er av nyere dato som noen forskere har begynt å bruke om skoltene, og det er en forvrengning av skoltenes eget begrep om seg selv, nuortalazzak, "folk østfra".

Foreningen "Skoltene i Norge" og undertegnede mener at det er viktig for de norske skoltene å bruke betegnelsen "skolt" isteden for østsame eller skoltesame. Dette for å markere at det er forskjell mellom skolte- og same kulturen. Dette vil jeg vise ved å beskrive:

[1] Folket ved Svanesjøen - Reidar Hirsti

"SKOLTENES SÆREGNE KULTURSYMBOLER".

Skolte kulturen har en hel rekke elementer som er forskjellige fra same kulturen.

Eksempler med ulikheter vises i skoltenes kleskultur, sangtradisjon (leudd er en spesiell sangtradisjon for skoltene), danse- og dansevisetradisjon, leketradisjon (på vårboplassen), navnetradisjoner (russiske navn), og at skoltene ble ortodokse tidlig på 1500-tallet.

Skoltenes klesdrakt, og særlig kvinnenes var lik den vanlige russiske. Beskrivelsene av skoltenes kleskultur viser flere likheter med østeuropeisk kleskultur, og at den er forskjellig fra den samiske befolkningens kleskultur.

Folkedans som ringdans og pardans (kvadrill?) er fortsatt en levende kulturtradisjon blant skoltene i Finland og Russland, mens den ikke eksisterer i same kulturen. Min mening er at danse- og kles tradisjonen viser at skoltene har en nærmere tilknytning til de østlige folkegruppene i Russland enn til den samiske befolkningen i Nordkalotten.

Skoltene brukte videre en annen sledetype enn samene. Sleden, "saan", er en lett slede og er typisk for skoltene. Sledetypen ligner samojedenes "khan", og det viser at skoltene i forbindelse med reindriften har en nærmere forbindelse østover til de samojediske folkegrupper enn til den samiske befolkningen forøvrig.

Skoltenes navnetradisjon med russiske navn viser at de der også har en større tilknytning til de østlige folke gruppene enn til den samiske befolkningen forøvrig.

Tidlig på 1500-tallet fikk Hl. Trifon i oppdrag av den russiske tsar å kristne skoltene på Kola. Skoltene ble av Tsaren sett på som en egen folkegruppe. Dersom tsaren hadde ment at samene tilhørte den samme folkegruppen som skoltene, ville denne kristningen høyst sannsynlig ha innbefattet samene på samme tid?

TEORIER OG FUNN

De norske samene knytter sine teorier om samisk tilstedeværelse i området og som urbefolkning, nettopp til funn som dokumenterer en flere tusen års skolte bosetning på Kola og i Sør-Varanger.

I det århundre lange kulturmøtet som sannsynligvis har funnet sted har det oppstått flere felles kulturtrekk hos begge folkegruppene.

Forskeren Odd Mattis Hætta[2] henviser til at de finnes ulike samiske dialekter, og skoltisk er en slik hoveddialekt. Språket som i moderne samisk litteratur blir kalt for skoltesamisk er svært forskjellig fra samisk og iblandet russiske ord (definert som eget språk av Samisk språkråd).

Det lange kulturmøtet kan ha forårsaket fellestrekk i språket, idet forskerne mener at begge tilhører samme språkgruppe.

Slik undertegnede ser det har de norske samene brukt de forannevnte funn i Sør-Varanger som en egen dokumentasjon, mens de i virkeligheten dreier seg om skoltefunn. Flere forskere mener at funnene dokumenterer en tusenårig skolte bosetning.

Kjente norske forskere som Astri Andresen[3], Einar Niemi og andre mener at skoltene er en egen minoritet. I boka Sii'daen som forsvant skriver Astri Andresen i innledningen:

> *"Skoltene utgjorde en særskilt del av det samiske folket; de hadde blant annet et eget språk, et eget geografisk område, og religionen var greskortodoks. De kaller seg selv nuortelazzak (også omtalt som skolter eller skoltesamer)".*

Skoltene har i de senere år blitt definert i nyere samisk litteratur og av Sametinget som "samer", og ikke som skolter. Skoltene er etter min mening uten tvil en særegen minoritet.

Dette vises også i fredningsforslaget, der skoltene har blitt betegnet som en UNIK minoritet.

Har skoltene tidligere definert seg som "Nourtalazzak", som betyr folk fra øst?

Jeg ønsker å sette et lite spørsmålstegn ved den tidligere samisk politiske måten å tolke historien på samene på mange måter. Som samene har skoltene i tidligere tid blitt diskriminert på ulike måter.

---

[2] Samene - en arktisk urbefolkning (1992;s. 34)

[3] Sii'daen som forsvant (1989)

Den tidligere assimilerings politikken som nasjonalstaten Norge førte mot minoritetene fikk større konsekvenser for skoltene enn for de innvandrende finner og samer. Denne prosessen førte etter hvert til en lokal stigmatisering som fortsatt til en viss grad er tilstede.

STIGMATISERING, ASSIMILERING OG DEN SAMISKE BEVEGELSEN

Ordet "skolt" hadde i lange perioder et negativt stigma, og mange av skoltene klarte ikke den belastningen og flyttet derfor fra Skoltebyen. Fordi begrepet "skolt" hadde lav status begynte noen av skoltene å bruke betegnelsen østsame om seg, idet de mente at same betegnelsen hadde en høyere status.

De av skoltene som gikk over til å bruke østsame om seg selv, fornektet på denne måten også sin egen kulturbakgrunn. I den tidligere statlige assimilasjonsprosessen fra 1800-tallet og utover ble skolter og samer presset/ tvunget til å oppgi sin egen identitet (individbasert prosess).

Dette førte til at de fleste av samene og skoltene prøvde å skjule sin identitet så godt som det lot seg gjøre (på grunn av lokal diskriminering), og etterhvert oppsto en lokal "distigmatisering".

Den samiske bevegelsen fra 1950-60-tallet var en av årsakene til at mange skolter som hadde et negativt stigma til begrepet skolt gikk over til å bruke betegnelsen østsame om seg selv.

Dette fordi begrepet østsame var lansert om skoltene, og at de følte at betegnelsen same gav en høyere status. Samer med høyere utdanning etter krigen organiserte seg og dannet et politisk organ som ble det rådgivende politisk organ i Nordisk Råd.

De samiske organisasjonene fikk etterhvert større innflytelse på det politiske plan i de enkelte nordiske land, men kanskje mest i Norge.

Denne prosessen var en "bevisstgjøringsprosess" for å ordne en samisk mobilisering på lokalt og regionalt plan. Denne prosessen ble en suksess for å revitalisere same kulturen, men samtidig har denne prosessen ført til en usynliggjøring av skolte kulturen, såvel i Norge som i Finland og Russland.

De fleste av skoltene var mer stigmatisert enn de norske samene, så den samiske bevegelsens "bevisstgjøringsprosess" fikk ingen virkning i første omgang, med enkelte unntak. Etter hvert har flere av skoltene blitt bevisst sin egen kultur bakgrunn.
Skoltene har fått kunnskap om at deres kultur og historie har betydning, også utenfor Nordkalotten.

DIKOTOMISERING, SYMBOLBRUK OG DISKRIMINERING

I sitt arbeide benyttet den samiske bevegelsen dikotomisering (todeling - få frem ulikheter mellom det norske og det samiske) for å få frem at samer var forskjellige fra nordmenn, men at de var likeverdige.

Den samiske bevegelsens mobilisering skapte et parallelt symbol som sa at "vi er forskjellige, men like". På sikt klarte de samiske aktivister og mobilisere støtte lokalt, og de fikk lagt grunnlaget for den anerkjennelsen eller synliggjørelsen av samisk kultur som man har i dag, og symbolbruken var et sentralt element.

Samedrakt (kofte), joik, lavo, sjamanisme, reindrift og språk ble viktige elementer i denne kampen. Samene ble etterhvert mer anerkjent i storsamfunnet, og dermed ble samenes situasjon mindre problematisk lokalt og regionalt. Dette førte til at stadig flere samer "hentet" sine symboler (kofta) fram fra sine gjemmesteder, og det ble satt i kontrast til de norske symboler.
Etterhvert fikk samene et nasjonal symbol - flagg.

Altaaksjonen og demonstrasjoner foran det norske Storting var en av hovedårsakene til at Sametinget ble en realitet. Den norske stat har i århundrer undertrykt samekulturen og prøvd å assimilere samene i den norske kulturen, men staten lyktes ikke blant annet på grunn av den samiske bevegelsen.

Samene har opprettholdt og vedlikeholdt den etniske grensen i forhold til nordmenn, men samtidig har de prøvd å fjerne den samme kulturgrensen mellom samer og skolter.

Samer er forskjellige fra nordmenn, men de er likeverdige, noe som grunnlovsparagraf **110a** gjenspeiler. Som samene i sin tur ble diskriminert av det norske storsamfunnet, har skoltene til nå blitt usynliggjort av samekulturen, og på den måten diskriminert av de norske samene.

I den seneste tid har vi sett at samene har undervist noen av skoltene på Kola i samisk språk, og jeg har også observert at Den Norske Lutherske Samemisjonen er igang med et prosjekt for å misjonere blant skoltene på Kola.

Undertegnede er noe engstelig for at dette kan være med på å videreføre usynlig gjøringen av skoltene på Kola. Som man vet har skoltene sitt eget språk, sin ortodokse tro og er derfor ikke hedninger som bør kristnes.

Skoltene har siden tidlig på 1500-tallet vært kristnet, og religionen har i århundrer vært en viktig bærebjelke for skolte kulturen. For de norske skoltene har St. Georgs kapell, Skoltebyen og kastenotfisket i Skoltefossen vært de viktigste symbolene som har synliggjort kulturen i Sør-Varanger og Norge.

For de norske samene er deres symboler viktige for å bevare egen identitet som et folk.
For oss skolter er språk, ortodoks tro og de andre særpregede kultur elementer viktige symboler for å bevare vår særpregede identitet.

Tiltak som de norske samene og Den Norske Samemisjonen har igangsatt, gjør at undertegnede føler en viss frykt for fremtiden. Samisk språkundervisning for skolter på Kola, begrepsendring fra skolter til samer, og planer om misjonering blant skoltene vil, om ikke noe bli gjort, på lang sikt kunne føre til en fullstendig usynliggjøring av hele skolte kulturen på Nordkalotten.

NÆRINGSUTØVELSE- OG UTVIKLING

Fornorsknings- og assimilerings politikk har ført til at skoltene i Neiden etter hvert ble jordbrukere og andre måtte lære seg nye yrker. I de senere år er det bare et fåtall som driver med jordbruk. Noen av Neiden skoltene lever av trygd, og noen driver fortsatt jordbruk, mens en driver eget firma.

Forøvrig har skoltenes utviklingsmuligheter blitt begrenset på grunn av den årelange båndleggingen av Skoltebyen. Den finsk talende befolkningen i Neiden har i mange år fått ulike støtte ordninger for nyetableringer i området, mens skoltene hittil ikke har fått støtte for sine etableringsplaner.

Den lange fredningsprosessen av Skoltebyen som fortsatt pågår fører med seg at den etablerte Campingplassen som ligger midt i Skoltebyen må nedlegges. Det betyr i praksis at den eneste etablering på skoltens område i moderne tid blir borte. Men vi arbeider for at denne trenden skal endre seg. I forbindelse med fredningsprosessen har vi fått signaler om at Sametinget vil støtte oss i det videre arbeidet for å få til en revitalisering av skoltekulturen.

Undertegnede selv har jobbet i mange år med et utviklingsprosjekt innen turisme, der et samarbeide med de finske skoltene blir et vesentlig element for at prosjektet skal bli vellykket. For å få i gang prosjektet kreves endel kapital, men det har til nå ikke vært mulig å skaffe.

Søknad om prosjektstøtte er sendt til Samisk utviklingsfond, men det ble avslag i første omgang. En anke er sendt til Sametinget, så får vi se om løftene om å støtte opp om skoltenes etablering er reelle!

Pr dags dato har skoltene i Norge ikke mottatt noen form for særordninger, tvert imot har skoltene i Norge til nå bare hatt tap. Fredningen av Skoltebyen kan få to mulige utganger. Den ene er at skoltene allerede er blitt jaget ut av sitt siste område, og all etableringsmulighet i forbindelse med kulturen blir borte.

Den andre mulige og forhåpentlige mest sannsynlige utgangen er at fredningsprosessen kan skape nye muligheter for etablering og revitalisering av kulturen. Som følge av denne fokuseringen har Samerettsutvalget blitt klar over skoltene og alle rettigheter som de har mistet etter grensesettingen i 1826. Dessverre gikk det ikke slik!

SKOLTENES RETTIGHETSTAP ER HISTORISKE FAKTA

Skoltenes tidligere rettigheter før 1826 kan fortsatt dokumenteres. Jeg går utfra at det er disse faktiske forhold som Samerettsutvalget har tatt konsekvensen av i sin utredning.

Det er også et historisk faktum at det er grensesettingen i 1826 og den finske innvandringen som førte til at skoltene i Neiden mistet sine rettigheter til elva og reindriften. De ulike rettssakene fra 1848 og senere er vitnesbyrd som dokumenterer dette.

De lokale myndigheter båndla Skoltebyen allerede så tidlig som på slutten av 1950-tallet. Myndighetens båndlegging av Skoltebyen og trusler om ekspropriasjon av eiendommene har vært svært utslettende for skolte kulturen.

SAMERETTSUTVALGETS UTREDNING

For et år siden ble jeg kontaktet av sekretæren for Samerettsutvalget, og ble da orientert om at utvalget arbeidet med blant annet skoltenes rettighetsspørsmål i Neiden. Hva disse utredningene gikk ut på ble ikke nevnt.

I denne forbindelse sendte undertegnede egen prosjektoppgave fra kulturfagstudiet ved Finnmark distriktshøgskole "Sii'daen som ble glemt" til Samerettsutvalgets orientering.

Den statlige rettspraksisen og prinsippene som i tidligere rettssaker har vært lagt til grunne i rettssakene som gjaldt både samer og skolter har vært diskriminerende og på majoritets befolkningens premisser. Dagens rettspraksis følger i hovedsak internasjonale konvensjoner med hensyn til minoritets problematikk.

I slutten av januar i år overleverte Samerettsutvalget sin innstilling i Karasjok til justisministeren. Utredningen NOU 1997:4 beskriver "Naturgrunnlaget for samisk kultur". Kun ett kapittel i utredningen har en spesifikk beskrivelse om en folkegruppe.

Det er kapittel 7, som omhandler om skoltene i Neiden. Kapitlet heter "Østsamene i Neiden". I dette kapitlet er skoltenes kulturelle- og historiske bakgrunn beskrevet detaljert i innledningen.

Deretter er skoltenes sii'da ordning, organisasjon, skoltens rettsoppfatninger og rettspraksis beskrevet detaljert. Videre beskrives arbeidet med grensedelingen i 1826, og de rettsoppfatninger skoltene hadde etter at grensen ble fastlagt.

Utredningen beskriver også de rettsoppfatninger som rådde før og etter grensedelingen og den utviklingen som grensedelingen førte til. Samerettsutvalget stiller flere spørsmålstegn ved gyldigheten til de tidligere domsavsigelser, men har ikke gitt noen vurdering av noe forhold.

Likevel må jeg si at tonen er meget positiv når utvalget beskriver de mulige løsningsforslag for de rettigheter som skoltene i Neiden kan få tilbake.

Når det gjelder rettighetene til elva beskrives tre mulige løsnings alternativer, men utvalget ender opp med å anbefale at skoltene bør få overta Livjelakfisket i Skoltefossen. Når det gjelder retten til reindrift beskriver utvalget flere alternative løsninger. En av løsningene går blant annet ut på at skoltene i Norge etablerer et samarbeid med skoltene i Finland.

I den forbindelse er det også antydet flere mulige løsninger. Blant annet at skoltene i Finland kan bli samarbeidspartnere. Dersom skoltene i Norge gis muligheter for å leie vinterbeiter for reinen i Finland, gis det muligheter for at de finske skoltene kan få adgang til å fiske i Varangerfjorden osv.

Dette er bare noen av de muligheter som Samerettsutvalgets utredning gir forslag om.

Hvordan og når det endelige lovutkastet vil foreligge er vanskelig å forutsi. Først skal den til høring og så kan diskusjonen fortsette i mange år.

Det kan ta fra 4-10 år eller mer før endelig lovforslag foreligger. Man har heller ingen garanti om tiden eller om lovforslaget noensinne blir en realitet.

Personlig tror jeg at det nok blir en realitet, men at det vil ta en god stund. Selv om utredningen ikke blir en realitet med det første, vil den etter mitt syn få en stor betydning som en brekkstang i forbindelse med de fremtidige planene om et kultur- og museumsanlegg i Skoltebyen.

De statlige myndigheter har tross alt fått en offentlig utredning, som viser den uretten som er blitt påført en folkegruppe, som de må forholde seg til.

Takk for oppmerksomheten!